

Društvena odgovornost u pogledu zaštite ljudskih prava i životne sredine u procesu nabavke

“ Poštovanje i jačanje ljudskih prava, kao i očuvanje životne sredine, razumemo kao izuzetno važna polja delovanja države, privrede i svakog pojedinca podjednako. Kako je naša društvena odgovornost dinamičan proces, redovno pratimo njenu primenu, pa u skladu sa tim unapređujemo priloženu Izjavu o namerama.”

Sadržaj

1. Predgovor	4
2. Naše shvatanje	5
3. Menadžerski pristup implementaciji društvene odgovornosti	7
3.1. Utvrđivanje rizika i mogućnosti.....	8
3.2. Definisane smernice i procesa	11
3.3. Sprovođenje i kontrola mera.....	13
3.4. Poboľšanja.....	22
3.5. Izveštavanje o rezultatima	23
4. Organizacija i odgovornosti	25

1. Predgovor

Poštovanje ljudskih prava i zaštita životne sredine za Lidl predstavljaju osnov svakog privrednog delovanja, i stoga stratešku okosnicu u okviru nabavke naše privatne robe marke. Zato ćemo i ubuduće biti privrženi primeni društvene odgovornosti koja se odnosi na socijalna i ekološka pitanja u celokupnom lancu nabavke.

Osnov za odgovorno ponašanje jeste transparentnost. Iz tog razloga, na godišnjem nivou pružamo informacije o rezultatima i razvoju naših mera, i to u okviru Izveštaja o održivosti. U cilju kontinuirane evaluacije rizika uspostavili smo redovnu analizu rizika. Pomoću ove analize možemo da utvrdimo rizike unutar našeg lanca nabavke i da reagujemo na odgovarajući način. Na osnovu toga, i s obzirom na dinamiku socijalnih i ekoloških pitanja u nabavci, vršimo redovnu proveru primene naših mera i iste usklađujemo na odgovarajući način.

U tome, veliku podršku predstavlja dijalog sa svim interesnim grupama u koje spadaju naši dobavljači, stručni sektor, organizacije civilnog društva i sindikati. Kako bismo dalje povećali svest o socijalnim i ekološkim temama, i ubuduće planiramo redovne obuke i treninge za naše zaposlene i poslovne partnere. Takođe, stremimo daljoj izgradnji postojećih partnerstava i inicijativa, kao i uspostavljanju novih saradnji.

Sprovedenjem odgovarajućih mera i menadžerskim pristupom primeni društvene odgovornosti želimo da poboljšamo uslove života naših proizvođača.

Predmetnu Izjavu o namerama odobrilo je rukovodstvo kompanije Lidl Srbija.

Daniel Petrovečki
direktor direkcije Nabavka

Više informacija o društveno odgovornom poslovanju na:

www.lidl.rs/nasa-odgovornost

2. Naše shvatanje

Kao jedan od najvećih trgovinskih lanaca u svetu, Lidl uzima u obzir svoj uticaj kao društveno odgovorne kompanije, kako bi osigurao svoje poslovanje i u budućnosti. Svet se suočava sa globalnim izazovima kako po pitanju zaštite životne sredine, tako i po pitanju ljudskih prava. Ekološki gledano, čovečanstvo danas živi iznad svojih mogućnosti. Sa druge strane, još uvek dve od tri osobe žive u ekstremnom siromaštvu zaviseći od poljoprivrednog rada. Lidl želi da doprinese prevazilaženju ovih i drugih izazova, pronalaženju održivih poboljšanja i dugoročnih rešenja, kroz formiranje održivijeg, pravednijeg i zdravijeg asortimana proizvoda.

Kako bismo definisali šta održivost za nas znači, u okviru strateške analize, ustanovili smo svoju viziju, misiju, fokus i konkretne mere. Pri izradi strategije detaljno smo se posavetovali, a uzeli smo u obzir i očekivanja naših potrošača i samog društva, kao i prioritetne teme nevladinih organizacija, pravni razvoj i naučna saznanja u ovoj oblasti. Takođe smo pri izboru mera uzeli u obzir kakav uticaj možemo imati oblikovanjem lanca nabavke.

Na ovaj način identifikovali smo ključne oblasti koje su od značaja za našu oblast poslovanja, a tiču se postojećih i budućih izazova. Glavne oblasti delovanja u okviru stvaranja održivog lanca nabavke u kompaniji Lidl jesu: klimatske promene, voda, cirkularna ekonomija, ljudska prava, prirodni resursi, biodiverzitet i odgovorni proizvodi.

Struktura vrednosti u maloprodajnim lancima i proizvodnji prehrambenih proizvoda postaje sve složenija, a u nju su uključeni akteri i kompanije iz velikog broja zemalja. U ovakvom globalizovanom lancu nabavke nalaze se najveći izazovi u odnosu na ljudska prava i ekologiju. Rizici koji u okviru istog nastaju, a tiču se poštovanja ljudskih prava, često imaju kompleksne uzroke i mogu predstavljati izazov za čitavu jednu granu privrede.

Socijalni rizici u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, slobode udruživanja, nediskriminacije i adekvatne naknade za rad zahtevaju sistemsko rešenje. Isto se odnosi i na zabranu dečijeg i prinudnog rada. Iz tog razloga, Lidl saraduje sa vladama, drugim kompanijama, dobavljačima i organizacijama civilnog društva, uzimajući aktivnu ulogu u formiranju održive poslovne budućnosti.

Istovremeno radi se na tome da se u proizvodnji namirnica, prirodni resursi koriste efikasno i na odgovoran način kako bi se zaštitila životna sredina. Stoga, u svetlu povećanog rasta svetske populacije, korišćenjem

odgovornih metoda uzgoja, žetve i obrađivanja, zahteva se uspostavljanje ravnoteže između uvećanja prinosa sa jedne strane, i zaštite zemljišta, vazduha, vodnih resursa i biodiverziteta sa druge strane. Iz tog razloga, trudimo se da potrošnju prirodnih resursa uskladimo sa planetarnim kapacitetima i da zajedno sa svojim saradnicima doprinesemo očuvanju ekosistema.

U predmetnoj Izjavi o namerama želimo da predstavimo naša polazišta, objasnimo na koji način u našim glavnim oblastima delovanja rizike svodimo na minimum - uključujući naše obaveze i konkretne korake koje preduzimamo.

Definicija, standardi i smernice

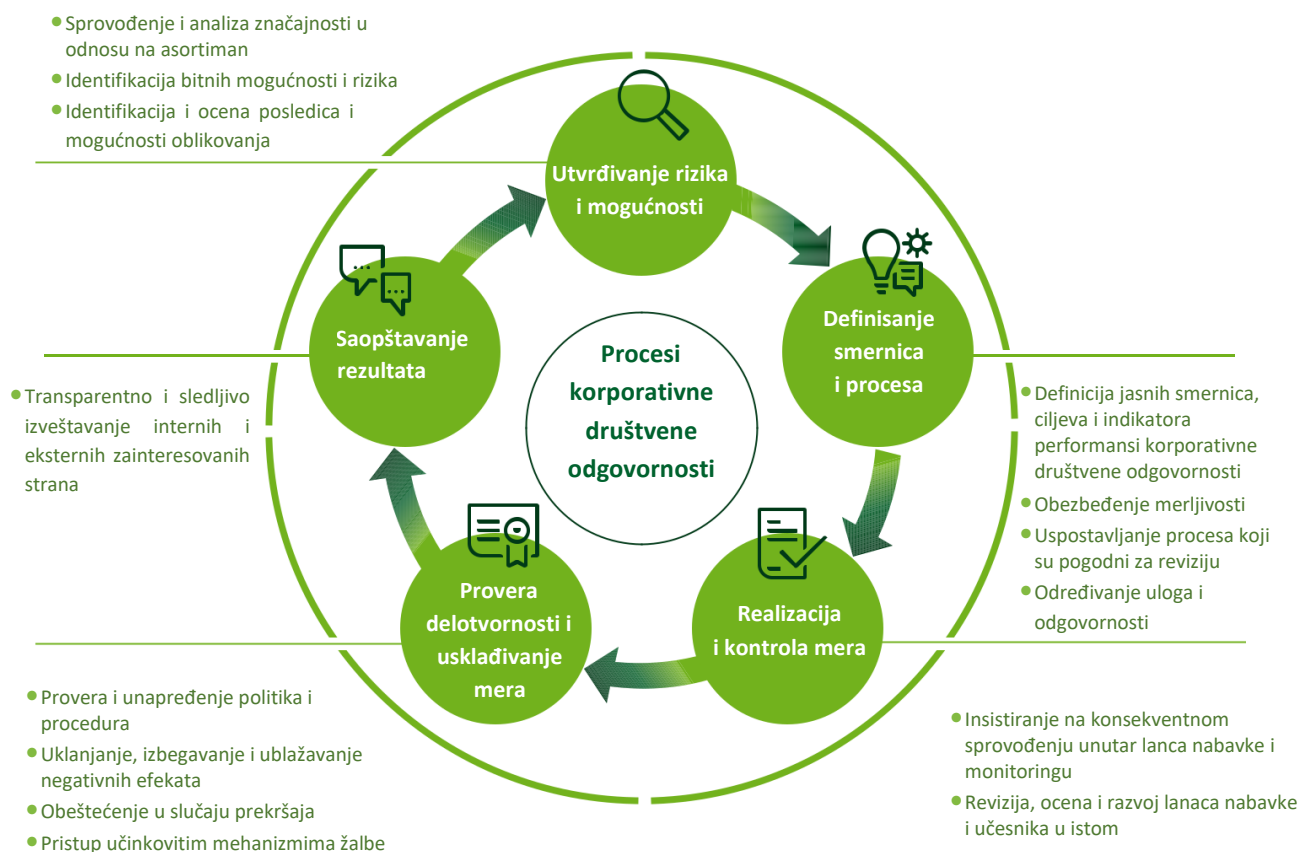
Kao odgovorna kompanija, trudimo se da poštujemo ljudska prava i da čuvamo životnu sredinu. Osnova ove odgovornosti za Lidl Srbija zasniva se na međunarodno priznatim okvirima koji uključuju:

- **Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima**
- **Ciljevi održivog razvoja UN**
- **Konvencija o pravima deteta UN**
- **Konvencija UN o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena**
- **Osnovni principi UN o privredi i ljudskim pravima**
- **UN principi osnaživanja žena**
- **Konvencije, osnovni standardi rada i preporuke Međunarodne organizacije rada (ILO) o radnim i socijalnim standardima**
- **OECD – osnovni principi za multinacionalne kompanije**
- **Dhaka principi dostojanstvene migracije**

Kao dodatak tome, Lidlov Kodeks ponašanja koji datira od 2006. godine čini, ne samo osnovu za naše interne procese, već je i sastavni deo ugovora koje sklapamo sa svojim partnerima. Odgovornost za svoje lance nabavke i njihovo dejstvo delimo sa svim svojim dobavljačima. Od svojih poslovnih partnera zahtevamo da preduzmu odgovarajuće preventivne mere u svojim lancima nabavke i da primenjuju odredbe Lidlovog Kodeksa ponašanja u saradnji sa svojim dobavljačima. Lidl sprovodi politiku nulte tolerancije u pogledu nepoštovanja zabrane prinudnog i dečijeg rada i konstantno vodi računa o mogućim povredama iz oblasti svoje odgovornosti.

3. Menadžerski pristup implementaciji društvene odgovornosti

Menadžerskim pristupom osiguravamo strukturirane postupke za realizaciju i poštovanje strategije društvene odgovornosti. Vršimo sistematsku analizu potencijalnih rizika za povredu ljudskih prava i uticaja na životnu sredinu - kako u našim poslovnim procesima, tako i u proizvodnji naše privatne robne marke. Na osnovu tih saznanja određujemo konkretne mere u pomenutim oblastima.

3.1. Utvrđivanje rizika i mogućnosti

Konstantno proveravamo rizike u procesu proizvodnje naših privatnih robnih marki, u odnosu na oblasti delovanja koje smo identifikovali kao glavne. Time pokušavamo da obezbedimo merljivost ekonomskih, ekoloških i socijalnih rizika, kako bismo pored direktnih rizika u našem poslovanju mogli da procenimo i preuzmemo odgovarajuće mere i u celokupnom lancu nabavke.

Potencijalne rizike u proizvodnji naših privatnih robnih marki procenjujemo na osnovu različitih indeksa: pored Globalnog indeksa prava (ITUC) i Globalnog indeksa ropstva, oslanjamo se i na podatke Organizacije za namirnice i poljoprivredu Ujedinjenih nacija, kao i na Indeks performansi životne sredine.

Osim toga, u konstantnom smo dijalogu sa eksternim interesnim grupama, a oslanjamo se i na ekspertize organizacija civilnog društva, sindikata i ostalih stručnih lica. Zajedno sa svim ovim stručnim sektorima identifikujemo izazove u poštovanju ljudskih prava, uključujući i slobodu udruživanja u lancu nabavke.

Kako bismo sistematski identifikovali rizike unutar našeg lanca nabavke, sprovodimo detaljnu procenu rizika za celokupan asortiman proizvoda. Osim potencijalnih rizika u domenu ljudskih prava, u ovom procesu uzimamo u obzir i ekološke rizike, kao npr. zagađenje voda i emisiju gasova sa efektom staklene bašte. U ovom procesu uzimaju se u obzir svi koraci u procesu nabavke, od dobijanja sirovina do završne izrade.

Kako bismo izvršili i kvantitativnu ocenu rizika i realnog uticaja, ustanovili smo kriterijume i indikatore ocenjivanja unutar pojedinačnih oblasti delovanja. Ovi faktori nam pomažu da postignemo merljivost i uporedivost određenih rizika: na primer, klimatski rizici se ocenjuju na osnovu utvrđene emisije gasova sa efektom staklene bašte koji nastaju u lancu nabavke, rizik gubitka biodiverziteta ocenjuje se usled mogućnosti izumiranja određenih vrsta u okviru proizvodnje određenih proizvoda. Na osnovu ovih faktora i određenog obima nabavke, izrađujemo model za identifikaciju posebno rizičnih lanaca nabavke i utvrđujemo u kom delu postoje najveći rizici po radnike i male proizvođače i gde imamo najveći uticaj.

Kao rezultat ukupne ocene rizika našeg asortimana naših privatnih robnih marki, identifikovali smo sledeće socijalne i ekološke rizike koji su specifični za pojedine sirovine:

Analiza rizika - sirovine, rizici i mapiranje zemalja

BANANE

Socijalni rizici

- Dečiji rad: Brazil, Ekvador, Filipini
- Prinudni rad: Indija, Indonezija
- Povrede radnih prava: Brazil, Kina, Filipini
- Diskriminacija: Indija, Indonezija

Rizici po životnu sredinu

- Biodiverzitet: Ekvador, Indija
- Klimatske promene: Indija, Filipini
- Upotreba zemljišta i krčenje šuma: Brazil, Ekvador, Indonezija
- Vodni resursi: Brazil, Indija

PAMUK

Socijalni rizici

- Dečiji rad: Indija, Turkmenistan, Uzbekistan
- Prinudni rad: Indija, Pakistan, Uzbekistan
- Povrede radnih prava: Indija, Pakistan, Uzbekistan
- Diskriminacija: Indija, Indonezija, Pakistan

Rizici po životnu sredinu

- Biodiverzitet: Indija, Turska, USA
- Klimatske promene: Pakistan, USA
- Upotreba zemljišta i krčenje šuma: Brazil, Kina, Indija
- Vodni resursi: Kina, Indija, USA

CVEĆE I BILJKE

Socijalni rizici

- Dečiji rad: Etiopija, Kenija
- Prinudni rad: Etiopija, Kenija, Tajland
- Povrede radnih prava: Etiopija, Kina, Malezija
- Diskriminacija: Etiopija, Kenija

Rizici po životnu sredinu

- Biodiverzitet: Etiopija, Ekvador, Kenija
- Klimatske promene: Kenija, Tajland
- Upotreba zemljišta i krčenje šuma: Ekvador, Kolumbija, Malezija
- Vodni resursi: Etiopija, Kina, Kenija

RIBA

Socijalni rizici

- Dečiji rad: Filipini, Tajland, Vijetnam
- Prinudni rad: Kina, Tajland, Vijetnam
- Povrede radnih prava: Indonezija, Tajland, Vijetnam
- Diskriminacija: Maroko, Meksiko, Indonezija

Rizici po životnu sredinu

- Biodiverzitet: Kina, Indija, USA
- Klimatske promene: Indija, USA
- Upotreba zemljišta i krčenje šuma: Brazil, Malezija, Vijetnam
- Vodni resursi: Kina, Čile, Indija

JEZGRASTO VOĆE

Socijalni rizici

- Dečiji rad: Azerbejdžan, Džordžija, Turska
- Prinudni rad: Kina, Džordžija
- Povrede radnih prava: Kina, Iran, Turska
- Diskriminacija: Azerbejdžan, Iran

Rizici po životnu sredinu

- Biodiverzitet: Džordžija, Turska, USA
- Klimatske promene: USA
- Upotreba zemljišta i krčenje šuma: Azerbejdžan, Kina, Džordžija
- Vodni resursi: Azerbejdžan, Kina, Iran

KAFA

Socijalni rizici

- Dečiji rad: Etiopija, Kolumbija
- Prinudni rad: Etiopija, Indonezija, Kolumbija
- Povrede radnih prava: Brazil, Gvatemala, Indonezija
- Diskriminacija: Etiopija, Honduras, Indija

Rizici po životnu sredinu

- Biodiverzitet: Indonezija, Honduras, Vijetnam
- Klimatske promene: Brazil, Indija, Vijetnam
- Upotreba zemljišta i krčenje šuma: Brazil, Indonezija, Kolumbija
- Vodni resursi: Brazil, Indonezija, Vijetnam

KAKAO

Socijalni rizici

- Dečiji rad: Obala Slonovače, Gana, Nigerija
- Prinudni rad: Obala slonovače, Gana, Indonezija
- Povrede radnih prava: Brazil, Obala slonovače, Indonezija
- Diskriminacija: Obala slonovače, Gana, Indonezija

Rizici po životnu sredinu

- Biodiverzitet: Obala slonovače, Gana, Indonezija
- Klimatske promene: Dom. Republika, Nigerija
- Upotreba zemljišta i krčenje šuma: Brazil, Ekvador, Obala Slonovače, Gana
- Vodni resursi: Brazil, Gana, Nigerija

PALMINO ULJE

Socijalni rizici

- Dečiji rad: Obala Slonovače, Nigerija
- Prinudni rad: Indonezija, Malezija, Tajland
- Povrede radnih prava: Indonezija, Kolumbija, Malezija
- Diskriminacija: Gvatemala, Indonezija, Papua Nova Gvineja

Rizici po životnu sredinu

- Biodiverzitet: Ekvador, Indonezija, Papua Nova Gvineja
- Klimatske promene: Indonezija, Malezija, Tajland
- Upotreba zemljišta i krčenje šuma: Indonezija, Malezija, Tajland
- Vodni resursi: Indonezija, Nigerija, Tajland

PIRINAČ

Socijalni rizici

- Dečiji rad: Bangladeš, Indija, Vijetnam
- Prinudni rad: Indija, Tajland, Vijetnam
- Povrede radnih prava: Kina, Tajland, Vijetnam
- Diskriminacija: Indija, Indonezija, Mjanmar

Rizici po životnu sredinu

- Biodiverzitet: Kina, Indija, Vijetnam
- Klimatske promene: Indija, Mjanmar, Vijetnam
- Upotreba zemljišta i krčenje šuma: Kina, Indija, Vijetnam
- Vodni resursi: Kina, Indija, Vijetnam

SOJA

Socijalni rizici

- Dečiji rad: Indija, Nigerija, Paragvaj
- Prinudni rad: Kina, Indija, Ukrajina
- Povrede radnih prava: Brazil, Indija, Ukrajina
- Diskriminacija: Bolivija, Indija

Rizici po životnu sredinu

- Biodiverzitet: Argentina, Kina, Indija
- Klimatske promene: Indija, Kanada, USA
- Upotreba zemljišta i krčenje šuma: Bolivija, Brazil, Paragvaj
- Vodni resursi: Brazil, Kina, Indija

ČAJ

Socijalni rizici

- Dečiji rad: Indija, Kenija, Šri Lanka
- Prinudni rad: Kina, Indija, Šri Lanka
- Povrede radnih prava: Kina, Indija, Kenija
- Diskriminacija: Indija, Kenija, Turska

Rizici po životnu sredinu

- Biodiverzitet: Kina, Indija, Kenija
- Klimatske promene: Indija, Kenija, Vijetnam
- Upotreba zemljišta i krčenje šuma: Kina, Indija, Indonezija
- Vodni resursi: Kina, Indija, Vijetnam

CELULOZA

Socijalni rizici

- Dečiji rad: Kina, Indonezija, Rusija
- Prinudni rad: Kina, Indonezija, Rusija
- Povrede radnih prava: Brazil, Kina, Indonezija
- Diskriminacija: Brazil, Indonezija

Rizici po životnu sredinu

- Biodiverzitet: Indonezija, Kanada, Rusija
- Klimatske promene: Japan, Kanada, USA
- Upotreba zemljišta i krčenje šuma: Brazil, Kina, Indonezija
- Vodni resursi: Brazil, Kina, USA

Grafika prikazuje, usled obima nabavke, strateški najrelevantnije sirovine za Lidl. Na osnovu Internacionalnog indeksa rizika, modelirani su socijalni i ekološki rizici u vezi sa mogućim zemljama porekla.

Identifikovani rizici za ljude i životnu sredinu

U okviru svog menadžerskog pristupa identifikovali smo sledeće ključne rizike po ljude i životnu sredinu. Na osnovu njih smo odredili i efikasne korake za minimiziranje ovih rizika, o čemu redovno izveštavamo u okviru naših obaveza korporativne odgovornosti.

Socijalni rizici

- **Dečiji rad:** Zapošljavanje dece školskog uzrasta i zapošljavanje u uslovima koji su rizični za zdravlje.
- **Prinudni rad:** Trgovina ljudima, prinuda, pretnje, neisplaćivanje naknada za rad, stvaranje dugova, npr. usled visokih nadoknada za posredovanje pri zapošljavanju.
- **Nedovoljna prava zaposlenih:** Naknade za rad koje su ispod egzistencijalnog minimuma, štetni efekti po zdravlje usled nedostatka zaštite na radu, ograničavanje prava na udruživanje, nehumano radno vreme, kao i diskriminacija, uznemiravanje ili zlostavljanje na radnom mestu.
- **Diskriminacija:** Svaka razlika, isključivanje ili davanje prednosti na osnovu pola, religije, boje kože ili porekla, a koja za posledicu ima nejednak tretman ili povredu prava radnika.

Ekološki rizici

- **Biodiverzitet:** Gubitak funkcije eko-sistema i biodiverziteta
- **Klima:** Osetljivost na negativne efekte klimatskih promena
- **Korišćenje zemljišta i krčenje šuma:** Krčenje šuma u svrhe drugačije upotrebe zemljišta, gubitak životnog prostora
- **Voda:** Nestašice vode i nedovoljan pristup vodosnabdevanju, zagađenje voda

3.2. Definisanje smernica i procesa

Glavni činilac društvene odgovornosti jeste integracija CSR smernica i procesa u redovne poslovne tokove.

Kada se rizici specifični za nabavku određene vrste sirovina ustanove i procene, o njima se diskutuje sa sektorima zaduženim za nabavku u datim zemljama, kao i sa strateškim dobavljačima. Rezultat ovih konsultacija su naše izjave o namerama, koje su obavezujuće, kako za direkciju Nabavke, tako i za sve naše dobavljače, i koje su dostupne na našoj internet stranici. Osim toga, podržavamo aktivnu razmenu mišljenja i dijalog sa relevantnim nevladinim organizacijama i predstavnicima radnika, kako bismo poboljšali uslove rada unutar našeg lanca snabdevanja i garantovali poštovanje ljudskih prava.

Izjave o namerama su, kao obavezujuća komponenta, integrisane u politiku nabavke. Osim toga, vršimo sistematsku obuku naših zaposlenih u nabavci, a u vezi sa pojedinačnim ciljevima za date sirovine, kako bismo osigurali da se isti uzimaju u obzir pri donošenju odluka.

Lidl je dosledan u svom zahtevu da svi zaposleni zaduženi za nabavku sprovode definisane ciljeve.

PALMINO ULJE

Nejestivi proizvodi privatne robne marke sadržeće palmino ulje, koje potiče 100 % iz "Mass Balance" RSPO sertifikovanog uzgoja, ukoliko je to tehnički moguće i ukoliko ta količina palminog ulja bude na raspolaganju.

KAFA

30% količine kafe koja se nudi u asortimanu privatne robne marke biće iz UTZ Certified, Rainforest Alliance, ili Organic sertifikovane proizvodnje.

KAKAO

Prodaja i upotreba u proizvodima privatne robne marke isključivo kakao koji potiče iz sertifikovanog uzgoja.

PALMINO ULJE

Proizvodi privatne robne marke sadržaće isključivo palmino ulje koje 100 % potiče iz „Sagregated“, RSPO sertifikovanog uzgoja

ČAJ

Crni, zeleni i Rooibost čajevi koje nudimo kroz naš asortiman privatne robne marke potićaće isključivo iz sertifikovane održive proizvodnje, a 50% biljnog i voćnog čaja potićaće iz sertifikovane održive proizvodnje

KAFA

50% količine kafe koja se nudi u asortimanu privatne robne marke biće iz UTZ Certified, Rainforest Alliance, Fairtrade ili Organic sertifikovane proizvodnje.

CELULOZA

U proizvodnji proizvoda za održavanje lične higijene, kozmetike, proizvoda za održavanje čistoće, kao i ambalaže za prehrambene proizvode, upotreba isključivo recikliranih materijala ili novih vlakana koja su FSC-sertifikovana.

Težimo da do kraja 2025. godine takođe pređemo na upotrebu reciklirane ili sertifikovane sirovine za proizvodnju akcijskih artikala i artikala neprehrane.

RIBA

Proširenje ponude ribe, ljuskara i proizvoda od ljuskara u okviru privatne robne marke koji su MSC, ASC, Bio sertifikovani.

3.3 Sprovođenje i kontrola mera

Primenu naše društvene odgovornost shvatamo kao dinamičan proces, koji kontinuirano proveravamo i razvijamo u saradnji sa eksternim zainteresovanim stranama i partnerima.

U tom procesu, koncentrišemo se, pre svega, da u proizvodnji Lidl brendova umanjimo ili, u potpunosti izbegnemo, rizike po ljudska prava i životnu okolinu. Proizvodi privatne robne marke, ne samo da predstavljaju najveći deo našeg asortimana, već smo mi za njih direktno odgovorni. Saznanja iz naše analize lanca nabavke integrišemo u svoje interne procese i zahteve nabavke. Istovremeno, te iste zahteve stavljamo pred svoje partnere. Ovo podrazumeva zahteve u pogledu toga na koji način je potrebno uspostaviti sisteme socijalnog menadžmenta koji će podržavati zahteve društvene odgovornosti. I u trgovini proizvodima koji se ne proizvode pod našom privatnom markom iznosimo svoju predstavu uspostavljanja održivog lanca nabavke sa željom da se ove ideje uzmu u razmatranje.

Kako bismo efikasno suzbili potencijalne negativne uticaje i obezbedili poštovanje ljudskih prava u našem lancu nabavke, potrebno nam je da svi učesnici slede naš primer. Zato želimo da podignemo nivo osvešćenosti za ključne teme kod svih relevantnih saradnika i poslovnih partnera, kroz različite specifične obuke i treninge: CSR menadžeri sprovode redovno interne radionice za sve lica koja su zadužena za nabavku, a tu spadaju i obuke u okviru lanca nabavke koje sprovode eksperti organizacija kao što su „Save the Children“, GIZ, CARE ili Fairtrade.

U okviru svog menadžerskog pristupa zahtevamo od svojih partnera konsekvantno sprovođenje mera. Ovde spadaju i kontrola i ocena naših dobavljača na osnovu kriterijuma društvene odgovornosti, zajedno sa sprovođenjem nezavisnih revizija. Osim sertifikacija, preduzimamo i druge aktivnosti za održivu proizvodnju sirovina u segmentu prehrane. U tom smislu podržavamo različite projekte u zemljama porekla sirovina, pre svega programe usavršavanja za male poljoprivrednike na temu održive proizvodne prakse, a sa ciljem povećanja kapaciteta. Svesni smo toga da u okviru poljoprivrednih i tekstilnih lanaca proizvodnje rade uglavnom žene, koje su iz različitih razloga, koji su delimično specifični za date zemlje ili sektore, izložene riziku od kršenja njihovih ljudskih prava.

UN Principi osnaživanja žena

Ključni rizici: Diskriminacija

WEP predstavlja zajedničku inicijativu "UN Women" i "UN Global Compact". Ovo je prva svetska inicijativa koja se ciljano bavi temama podrške i osnaživanja žena u kompanijama i lancima snabdevanja. Ova inicijativa se obraća firmama i kompanijama i obuhvata sedam principa za osnaživanje žena u kompanijama:

1. Uspostavljanje kulture ravnopravnog rukovođenja;
2. Pravedno postupanje prema svim muškarcima i ženama tokom radnog veka;
3. Saglasnost i zahtevi za ljuska prava i nediskriminaciju;
4. Zdravlje, sigurnost i dobrobit svih zaposlenih;
5. Podržavanje obrazovanja, obuka i stručnih usavršavanja žena;
6. Podržavanje ženskog preduzetništva, jačanje njihove uloge na tržištu, poštovanje njihovog dostojanstva u svim marketinškim aktivnostima;
7. Promocija rodne ravnopravnosti kroz inicijativu zajednice i lobiranje. Merenje i objavljivanje napretka u oblasti rodne ravnopravnosti.

Podržavamo činjenicu da važna pitanja kao što je rodna ravnopravnost dobijaju na značaju.

Aktivno radimo na jačanju položaja žena u lancu nabavke. Jedan projekat u Gvatemali se, na primer, fokusira na osnaživanje uloge žene u proizvodnji kafe

Osim toga, radimo i na drugim projektima. Fokus projekta u Boliviji na osnaživanju uzgoja kafe od strane malih poljoprivrednika u okviru kooperacija, a na Obali Slonovače je posvećen primeni održivih metoda uzgoja kakaoa. Pomoću ovih projekata smo uključili 18.000 malih poljoprivrednika (pogledati odeljak [Održiva nabavka kakaoa](#)). Kao deo Lidl-

Soja-Inicijative podržavamo male poljoprivrednike u Brazilu za održivu proizvodnju soje.

Svi ovi projekti imaju za cilj poboljšanje kompetencija proizvođača sirovina, kao i njihovo osnaživanje, kako bi postigli veće prihode i istovremeno bili dovoljno obučeni za prilagođavanje posledicama klimatskih promena. Projekte realizujemo zajedno sa opšte priznatim partnerima, kao što su Fairtrade, CARE, UTZ, RTRS i GIZ.

Samo kroz saradnju sa organizacijama civilnog društva, ekspertima i drugim kompanijama možemo da postignemo delotvorna i dugoročna poboljšanja unutar lanca nabavke. Iz tog razloga povezujemo se sa relevantnim akterima, sklapamo partnerstva sa različitim interesnim grupama i priključujemo inicijativama više zainteresovanih strana. Tako je Lidl npr. član RTRS (Round Table Responsible Soy) upravnog odbora, aktivni član WBF (World Banana Forum), jedan od osnivača i do danas aktivni član upravnog odbora Foruma za održivi kakao, prisutan je u tehničkom savetodavnom telu GLOBALG.A.P GRASP (Risk Assessment on Social Practice), a deo je i radnih grupa u okviru Bangladeš sporazuma, ACT (Act, Colaborate, Transform) inicijative i RSPO (Roundtable on Sustainable Palm oil).

Naši partneri

Sertifikacije proizvoda:

Inicijative zainteresovanih strana: Partneri:

Još jedan bitan deo našeg pristupa društvene odgovornosti predstavljaju nezavisne kontrole, na primer, na osnovu sertifikacije ili socijalnih revizija. Znamo da ovakve kontrole predstavljaju samo ograničena sredstva za poboljšanje uslova rada ili otkrivanje skrivenih prekršaja, posebno u pogledu zabrane prinudnog rada. Međutim, ovakve kontrole od strane nezavisnih institucija ipak predstavljaju bitno sredstvo za otkrivanje mogućih indikatora rizika i ciljanu proveru situacije unutar lanca nabavke. Tako na primer u okviru našeg sektora prehrane sprovodimo SEDEX-socijalne audite koji su zasnovane na analizi rizika, kako bismo izvršili kontrolu uslova rada i kako bismo iste na taj način stalno poboljšavali. U okviru audita, koji nekada traju po nekoliko dana, nezavisni revizori na licu mesta proveravaju da li su ispoštovane mere zdravstvene zaštite, zakonskog radnog vremena, prava zaposlenih, kao i druge aspekte. U oblasti nabavke voća i povrća saradujemo sa GLOBALG.A.P GRASP organizacijom. Ovaj način ocenjivanja nam omogućava da sve poljoprivredne proizvođače ocenjujemo na osnovu principijelnih socijalnih indikatora.

I u sektoru neprehrane redovno vršimo provere socijalnih standarda i sprovodimo godišnje nezavisne BSCI socijalne audite kod svih proizvođača naših privatnih robnih marki u zemljama koje nisu članice Evropske unije. Rezultate ovih audita sistemski analiziramo i na osnovu njih donosimo odgovarajuće odluke u vezi sa nabavkom.

Osim toga, naša očekivanja saopštavamo svojim dobavljačima: pomoću ciljanih smernica obavezujemo ih da proaktivno rade na sprečavanju prinudnog i dečijeg rada (npr. naša smernica odgovornog zapošljavanja).

Pored svega navedenog, u sektoru neprehrane angažujemo se putem različitih projekata i mera podrške na rešavanju ekoloških i socijalnih izazova, posebno u tekstilnoj industriji: loši radni uslovi i nedovoljna zaštita životne sredine, a velika potrošnja sirovina, hemikalija, energije i vode.

U periodu od 2009. do 2019. godine u saradnji sa svojim partnerom GIZ, u Bangladešu i Kini sproveli smo projekte intenzivne podrške za oko 200 dobavljača, u kojima smo komunicirali standarde u vezi sa zaštitom životne sredine, radnim pravom i bezbednosti na radu. To nam je omogućilo da, između ostalog, ostvarimo ciljeve Greenpeace Detox kampanje, na koje smo se 2014. godine obavezali. U cilju postizanja boljih standarda u oblasti zaštite na radu i zaštite od požara u tekstilnoj industriji

jedne od najznačajnijih proizvodnih zemalja, Bangladeš-u, Lidl je potpisnik međunarodne konvencije za zaštitu od požara i izgradnju, takozvane Bangladesh Accord on Fire and Building Safety. Takođe, radimo na proizvodima i sirovinama u cilju poboljšanja ekoloških i socijalnih standarda: sa svojom Cradle-to-Cradle kolekcijom, Lidl je svojim potrošačima ponudio proizvode koji ispunjavaju zahteve cirkularne ekonomije.

Lidl teži tome da u slučaju kršenja prava radnika u lancu snabdevanja, zajedno sa svojim poslovnim partnerom radi na poboljšanju situacije. U slučaju kršenja ljudskih prava, poslovnu saradnju raskidamo u slučaju da smo iskoristili sve ostale opcije. Kako bismo bolje razumeli posledice kršenja ljudskih prava u našem lancu nabavke, pored socijalnih audita sprovodimo godišnje tri studije procene socijalnog uticaja, takozvani Human Rights Impact Assessment, čije rezultate javno objavljujemo. Na sledećim stranicama prikazane su određene studije slučaja i mere koje su preduzete u datim lancima nabavke, a koje su definisane na osnovu identifikovani rizika.

Naknada za rad i prihodi za sigurnu egzistenciju

Bitni rizici: Diskriminacija, male naknade za rad

Lidl prihvata da su primanja za sigurnu egzistenciju koja su povezana sa visinom naknade za rad osnovno ljudsko pravo svih ljudi. Samo na taj način ljudi mogu da osiguraju dostojanstven životni standard za sebe i svoje porodice. Međutim, na svetu i dalje stotine miliona ljudi živi u siromaštvu. Često ovi ljudi imaju plate i prihode od kojih ne mogu da pokriju osnovne životne troškove. Pre svega, poljoprivrednici u zemljama u razvoju i tržištima u nastajanju ne mogu kroz svoj rad da pokriju osnovne troškove, iako pružaju značajan doprinos u globalnom lancu stvaranja vrednosti.

Naknada za rad, odnosno prihodi za sigurnu egzistenciju treba da pokriju troškove za hranu, vodu, stanovanje, obrazovanje, zdravstvenu zaštitu, transport, odeću, i druge osnovne potrebe, kao i štednju za neočekivane događaje.

Već u 2006. godini je cilj osiguravanja primanja za sigurnu egzistenciju uključen u Lidlov Kodeks ponašanja, i od tada se aktivno angažujemo za bolje plate - na primer preko Fairtrade sertifikacija.

Pri tome najveći izazov i dalje ostaje: na koji način, zajedno sa drugim učesnicima, možemo konkretno da omogućimo još većem broju ljudi koji učestvuju u našem lancu nabavke prihode za sigurnu egzistenciju? U te svrhe je Lidl, zajedno sa drugim kompanijama, prihvatio dobrovoljnu obavezu osiguravanja plata odnosno prihoda za sigurnu egzistenciju. Zajedno se obavezujemo na sledeće ključne aktivnosti i obučavamo svoje poslovne partnere i osobe koje se bave nabavkom u pogledu njihove realizacije:

- **Pospešivanje prihvatanja načela na nivou kompanije**

Unutar naše kompanije izgrađujemo zajedničko shvatanje o tome da su plate odnosno prihodi za sigurnu egzistenciju od ključnog značaja.

- **Uvrštavanje u smernice o održivosti**

Dugoročni cilj naših smernica jeste globalno osiguranje plata odnosno prihoda za sigurnu egzistenciju u celom lancu snabdevanja. Ovu poziciju smo, još 2006. godine, jasno zauzeli i u našem Kodeksu ponašanja.

- **Povećanje transparentnosti unutar lanca snabdevanja**

Pomoću veće transparentnosti želimo bolje da ocenimo uticaj naših proizvoda privatne robne marke na plate i prihode. Više informacija o našim konkretnim planovima za povećanje transparentnosti možete pronaći u tački 3.5 Izveštavanje o rezultatima.

- **Identifikacija rizika**

Potrebno je razviti još veće razumevanje o tome, kod kojih sirovina, regija nabavke i struktura lanca nabavke postoji veći rizik niskih naknada za rad i prihoda na nivou proizvođača.

U okviru našeg članstva u Fruit Juice Platformi_ trenutno podržavamo studiju u Brazilu za utvrđivanje neusklađenosti naknada za rad i prihoda u uzgoju pomorandži.

- **Utvrđivanje neusklađenosti kod prihoda i plata**

Vršimo analizu neusklađenosti prihoda i naknada za rad na nivou proizvođača u visoko rizičnim lancima snabdevanja.

Razvojem "Way To Go" čokolade Lidl je u 2019. godini direktno uticao na veće prihode uzgajivača kakaoa u Gani. Prihod prosečnog uzgajivača kakaoa u Gani je 2018. godine iznosio samo 52% prihoda koji bi bili dovoljni za osiguranje sigurne egzistencije. U okviru partnerstva sa Fairtrade-om, udruženjem poljoprivrednika Kuapa Kokoo i nevladinom organizacijom Rikolto, Lidl u Gani za svaku tonu kakaoa, koju iskoristi za proizvodnju čokolade, plaća dodatnu premiju, pored redovne Fairtrade-premije. Ovaj novac se koristi za projekte koji za cilj imaju dodatno i održivo poboljšanje prihoda malih poljoprivrednika. Našim projektom je već u prvoj godini obuhvaćeno 440 malih poljoprivrednika, od kojih su četvrtina žene.

- **Pospešivanje odgovorne prakse nabavke**

Analiziramo koje šanse i rizici nastaju smanjenjem neusklađenosti prihoda i plata. Na osnovu toga i u saradnji sa našim zaposlenima u nabavci i dobavljačima, razvijamo odgovornu praksu nabavke i povezanu strategiju realizacije.

Lidl je prvi nemački trgovac hranom koji se priključio inicijativi "Action Collaboration Transformation". ACT je prva globalna inicijativa koja za cilj ima okvirne kolektivne ugovore za tekstilnu industriju u zemljama proizvodnje. Plate koje se dogovore u okviru ovih kolektivnih ugovora se podržavaju odgovornim praksama nabavke kompanija, koje učestvuju u ovom procesu. ACT je izradio i mehanizam, pomoću kojeg je moguće oceniti dejstvo ove inicijative. Pri tome proizvođači tekstila i predstavnici radnika ocenjuju u kojoj meri kompanije ispunjavaju svoje obaveze i omogućavaju veće plate. ACT se za početak fokusira na sledeće zemlje: Kambodža, Mjanmar, Bangladeš i Turska.

- **Evaluacija dejstva**

Identifikacija i provera metoda u svrhe efektivne analize i ocene posledica našeg delovanja na prihode i naknada za rad na nivou proizvođača.

Održiva nabavka kakaoa

Bitni rizici: Dečiji rad, prinudni rad, male plate, klimatske promene, gubitak biodiverziteta, krčenje šuma

Kakao u našem asortimanu predstavlja bitnu sirovinu. Naša analiza rizika pokazuje da se u okviru lanca nabavke kakaoa - pre svega prilikom uzgoja - javljaju i socijalni i ekološki rizici. 90 % količina svetske žetve kakaoa potiče od malih poljoprivrednih gazdinstava. U glavnim zemljama porekla, pre svega na području Afrike, uzgoj kakaoa je često povezan sa kršenjem ljudskih prava, kao što su dečiji rad, prinudni rad i platama ispod egzistencijalnog minimuma. Dodatno, velike varijacije u ceni kakaoa ugrožavaju prihode malih poljoprivrednika. Istovremeno, krčenje prašuma i izmene namena zemljišta prouzrokuju veliku emisiju gasova sa efektom staklene bašte i tako ugrožavaju funkcionalnost eko-sistema, ali i izvor prihoda lokalnog stanovništva. Na teritoriji zapadne Afrike, površina za uzgoj kakaoa se od 1961. do 2011. godine povećala za preko 107 % i predstavlja jedan od glavnih uzroka za gubitak prašuma u tom regionu.

Kako bismo se adekvatno suočili sa ovim posledicama u lancu nabavke kakaoa, u prvom koraku obavezujemo naše dobavljače da se pridržavaju Lidlovog kodeksa ponašanja. Osim toga, preferiramo nabavku kakaoa koji potiče iz sertifikovanog uzgoja, npr. prema Fairtrade principima. Ovim se osiguravaju bolje cene za mala porodična gazdinstva i humani uslovi rada za zaposlene na plantažama u zemljama u razvoju i tržištima u nastajanju, kao i zaštita šuma i eko-sistema. Lidl Srbija se obavezuje da do kraja 2022. godine nabavka kakaoa za čitav asortiman privatne robne marke potiče iz sertifikovanog uzgoja.

Kako bismo aktivno pospešivali ekološki i socijalno odgovoran uzgoj, Lidl je, zajedno sa Nemačkom međunarodnom organizacijom za saradnju (GIZ), od 2012 - 2019. godine podržavao formiranje centra za obuku uzgajivača kakaoa na Obali Slonovače. Na obukama i usavršavanjima na temu održivih i modernijih metoda uzgoja je učestvovalo 18.000 malih poljoprivrednika.

Glavni izazov i dalje ostaju prihodi malih poljoprivrednika. Lidl se 2019. godine za proizvodnju naše nove "Way To Go" čokolade udružio sa organizacijom Fairtrade, udruženjem poljoprivrednika Kuapa Kokoo i nevladinom organizacijom Rikolto u svrhe ciljanog poboljšanja plata uzgajivača kakaoa u Gani. Lidl plaća dodatnu Fairtrade premiju koja služi povećanju prihoda poljoprivrednika. Individualnim praćenjem toka sirovina može se pratiti poreklo kakaoa koji je Fairtrade sertifikovan sve do udruženja uzgajivača u Gani. Brojnim posetama lokalnim uzgajivačima dobili smo detaljni uvid u njihov rad.

Naša "Way To Go" čokolada se već prodaje na tržištima Belgije i Holandije, a planirana je i prodaja u drugim zemljama, između ostalih i u Srbiji. Ovim projektom ponovo podvlačimo našu privrženost fer trgovini.

Dodatne informacije o našim aktivnostima u lancu snabdevanja kakaoa možete pronaći u [Održiva nabavka kakaoa](#)

Održiva nabavka ribe

Bitni rizici: Prinudni rad, neprimerena potrošnja prirodnih resursa, gubitak biodiverziteta

Naša analiza rizika pokazala je da u oblasti nabavke ribe, očuvanje ribljih resursa i podrška ugroženim radnicima imaju najveći značaj. Mora stabilisati klimu, a predstavljaju i stanište za veliki broj životinjskih i biljnih vrsta. Sa druge strane, riba predstavlja najvažniji izvor hrane za milione ljudi, a u mnogim razvijenim zemljama predstavlja i najvažniji izvor proteina. Prema Organizaciji za hranu i poljoprivredu pri Ujedinjenim Nacijama (FAO) 33 % komercijalno korišćenih ribljih resursa smatra se prekomerno izlovljenim a 60 % smatra se kao maksimalno iskorišćeno (status: Juli 2018). Prekomerno izlovljavanje ne pogađa samo izvor hrane za milione ljudi, nego ozbiljno ugrožava biološku raznovrsnost u morima.

Lidl se aktivno zalaže za odgovornije postupanje u pogledu morskih i ribljih proizvoda. Stoga vodimo računa da očuvamo i zaštitimo svetske morske ekosisteme. Takođe smo sebi kao obavezan cilj postavili zaštitu ljudi i radnih prava u procesu proizvodnje ovih proizvoda.

MSC sertifikacija osigurava održavanje populacije riba na visokom nivou. Pod ovim se podrazumeva odgovorno korišćenje opreme za ribolov, da se slučajni dodatni ulovi svedu na minimum

i tako dugoročno sačuva životni prostor riba i drugih morskih životinja. Pored toga, MSC znak garantuje da su svi dobavljači proverili svoje politike zabrane prisilnog i dečijeg rada.

ASC sertifikacija odnosi se na ribu i morske plodove koji potiču sa ribljih farmi, čije odgovorne metode uzgoja imaju mali uticaj na ljude i životnu sredinu.

Lidl podržava ove organizacije, ali istovremeno zahteva i podržava njihov stalni razvoj. Stoga posebno cenimo činjenicu da će MSC Organizacija 2020 godine od svih sertifikovanih proizvođača u zemljama visokog rizika zahtevati sprovođenje socijalnih audita (SMETA, BSCI ili SA8000).

Lidl se principijelno distancira od nelegalnog, neprijavljenog ili neregulisanog ribolova (IUU Fishing = Illegal, Unreported and Unregulated Fishing), kao i od nelegalnih metoda ribolova. Lidl od svojih dobavljača zahteva potpunu sledljivost celog lanca snabdevanja ribom. Tako od svojih dobavljača zahtevamo, da se fokusiraju na poslovanje sa niskim stepenom rizika i da ne koriste sirovine iz IUU-ribolova. Više informacija o ovoj temi možete pronaći na [Održiva nabavka ribe, ljuskara i proizvoda od ribe](#)

3.4 Poboljšanja

Vršimo stalnu proveru i poboljšanje delotvornosti preduzetih mera. U ovome nam pomaže stalni dijalog koji vodimo sa našim zainteresovanim stranama, kao i stručnost naših partnera, dobavljača i nevladinih organizacija. Osim toga, CSR menadžment na nivou nabavke prati ovaj proces i redovno izveštava o njemu. Rezultati ovog dijaloga utkani su u realizaciju naše društvene odgovornosti.

U ovom procesu, funkcionalan sistem žalbi i mera pomoći igra važnu ulogu: ko primeti potencijalno kršenje ljudskih prava ili je sam žrtva istog, mora imati mogućnost da to i prijavi. Mi smo ubeđeni da odgovarajući sistem žalbi može pomoći da se problemi blagovremeno prepoznaju i povrede ljudskih prava svrsishodno smanje. Stoga je Lidl, vodeći se Osnovnim principima UN o privredi i ljudskim pravima, postavio legitiman, legalan, razumljiv, održiv i sa slobodnim pristupom proces žalbi, koji se zasniva na razmeni informacija i dijalogu, a koji istovremeno za nas predstavlja izvor iz kojeg kontinualno učimo. Ovakav sistem žalbi je deo našeg [Kodeksa ponašanja](#)

U te svrhe Lidl Srbija omogućava prijavu slučajeva kršenja ljudskih i socijalnih prava, kao i ugrožavanje životne sredine pomoću sistema za onlajn prijave. Poverenik za Compliance pitanja nezavisno obrađuje sve prispele prijave. Sistem onlajn prijave je aplikacija koja može da se koristi sa svakog uređaja koji ima pristup internetu, i to preko sledećeg linka: [Online-Sistem prijave](#).

Za posebno rizične lance snabdevanja Lidl izrađuje posebne mehanizme žalbe. Lidl je, na primer, aktivni član radne grupe "Bangladesh Accord", koja je posvećena razvoju odgovarajućeg mehanizma žalbi za tekstilne radnike u Bangladešu.

3.5 Izveštavanje o rezultatima

U svojim CSR izveštajima posvećeni smo stalnom i sveobuhvatnom informisanju kako internih tako i eksternih zainteresovanih strana o izazovima, napretku i novim saznanjima. Kroz transparentno i sveobuhvatno izveštavanje posvećeni smo:

- Sprovodimo analize rizika za ceo lanac nabavke. Rezultate ovih analiza kontinualno procenjujemo i od 2020. godine objavljićemo iste, a istovremeno na godišnjem nivou diskutovaćemo o njima sa našim zainteresovanim stranama.

- **2020.** godine nameravamo da radimo u pravcu obezbeđivanja naknada za rad i prihoda za sigurnu egzistenciju u svom globalnom lancu nabavke, i na taj način umanjimo neusklađenost plata. U skladu sa tim već smo preduzeli korake u sledećim lancima nabavke:

- Nabavka pomorandži u Brazilu (u okviru CSR Juice Platform)
- Nabavka kakaoa u Gani (u okviru Way to Go projekta)
- Nabavka banana iz Ekvadora (u okviru Fairtrade partnerstva)
- Nabavka tekstila iz Kamodže, Mijanmara, Bangladeša i Turske (u okviru ACT inicijative)

Pored navedenih projekata kontinualno razvijamo programe za podršku ženama, malim proizvođačima i radnicima u rizičnim lancima nabavke, kako bi osnažili njihov položaj i osigurali prihode i naknade za rad koji će im omogućiti sigurnu egzistenciju. U te svrhe želimo da podržimo razvoj „Living Wage/income benchmark“.

- Cilj nam je da od **maja 2020.** godine povećamo transparentnost našeg lanaca nabavke i da pružimo dodatne informacije o pojedinim dobavljačima. Ovo podrazumeva navođenje imena i adrese određenih proizvođača, na proizvodima privatne robne marke iz oblasti neprehrane (tekstilnih proizvoda, proizvoda za domaćinstvo itd..).

- Plan je da do kraja **2021.** godine sprovedemo tri studije o proceni socijalnog uticaja, tzv. „Human Rights Impact Assessments“, za najrizičnije lance nabavke, i to sa težištem na rizicima u odnosu na kršenje ljudskih prava žena, malih poljoprivrednika i radnika. Započinjemo sa studijom u vezi proizvodnje čaja u Keniji, avokada u Meksiku i bobičastog voća u Španiji. U okviru ovog procesa ćemo sarađivati sa zainteresovanim stranama, uključujući organizacije civilnog društva, predstavnike radnika i opština. Po završetku studija

- ćemo objaviti dobijene rezultate i pripadajuće planove za sprovođenje mera.
-
- Počev od **2021.** godine ove studije ćemo sprovesti tri puta godišnje (do 2025. godine). Svoj pristup ćemo kontinualno preispitivati, i uz pomoć svetski priznatih metoda dalje razvijati.
-
- Do kraja **2021.** godine planiramo da obezbedimo jednostavan pristup delotvornim mehanizmima žalbe za potencijalne žrtve kršenja prava, posebno u visokorizičnim lancima nabavke.
-
- Do kraja **2021.** godine objavićemo svoje korporativno stanovište u pogledu rodne ravnopravnosti u našem lancu nabavke.
-

4. Organizacija i odgovornosti

Društvena odgovornost, zadatak je uprave kompanije Lidl Srbija. Unutar organizacije na nivou zemlje, direkcija Nabavka je odgovorna za realizaciju iste u lancu nabavke, a stručna odeljenja zadužena su za konstantnu razmenu informacija. Eksterni stručnjaci, savetuju i daju podršku kompaniji za realizaciju i sprovođenje mera društvene odgovornosti.

